

УДК 378.147:37.011.3-051

**FORMATION OF SOFT SKILLS OF FUTURE EDUCATORS THROUGH
FILLING THE CONTENT OF EDUCATIONAL COMPONENTS WITH
ELEMENTS OF TRAINING TECHNOLOGIES
(based on the qualification work materials)**

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ЧЕРЕЗ НАПОВНЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ
ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
(за матеріалами кваліфікаційної роботи)**

Olena Korkishko

кандидат педагогічних наук, доцент,
E-mail: korkishko.l.g@gmail.com
ORCID 0000-0001-7341-2610
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Olena Korkishko

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: korkishko.l.g@gmail.com
ORCID 0000-0001-7341-2610
SHEI “Donbas State Pedagogical
University”, Ukraine

Vladyslav Treshchalov

здобувач 2 (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки
E-mail: lalexanvlad@gmail.com
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Vladyslav Treshchalov

applicant of 2 (master's) level
higher education on specialty
011 Educational, pedagogical sciences
E-mail: lalexanvlad@gmail.com
SHEI “Donbas State Pedagogical
University”, Ukraine

ABSTRACT

The article emphasizes that the implementation of the principle of “lifelong learning”, the search for innovative technologies for teaching academic disciplines to improve the quality of applicants’ knowledge, the improvement of hard skills (fundamental, professional skills) and soft skills (flexible, benign skills), etc. are highlighted from the current directions in the development of education. It is noted that soft skills of future educators are a set of key competencies and universal abilities, skills that help applicants interact constructively with the external environment and contribute to increasing competitiveness both during training in the institution of higher education (IHE) and during employment, and therefore building a successful career. Attention is drawn to the fact that the use of training education aimed at communication, interaction, team building, and development of leadership skills during lectures and practical classes in the IHE will contribute to the qualitative provision of knowledge, and the formation of soft skills. It is stated that the introduction of training education is carried out through the use in the educational process of training technologies, exercises, games, tasks, forms, and group interaction techniques that contribute to learning through action, memorization through awareness, reflection, the formation of skills, independent search for knowledge, gaining one’s own experience, joint interaction of participants in the educational process, create conditions for personal and professional development, the formation of general and professional competencies of applicants. It is noted that the use of

elements of training technologies has contributed not only to the assimilation of knowledge in the discipline (formation of hard skills) but also to the development of an algorithm for achieving goals, the formation of the ability to formulate, argue, express and defend one's personal position during public speaking and generate new ideas (creativity), working in a team, defining goals, distributing responsibilities and working harmoniously for the best result, applying soft skills in practical situations.

Key words: *soft skills, future educators, training learning, training technologies, exercise, game, tasks.*

Актуальність теми. Кардинальні зміни сучасної вітчизняної освіти спрямовані на підвищення рівня якості та конкурентоспроможність, розв'язання стратегічних завдань та інтеграцію в європейський і світовий освітній простір. Із-поміж актуальних напрямів розвитку освіти виділено реалізацію принципу «навчання впродовж життя», сприяння відповідності європейським і міжнародним освітнім стандартам, наступності та неперервності навчання, розвитку нових тенденцій в освіті, пошуку інноваційних технологій викладання навчальних дисциплін для підвищення рівня якості знань здобувачів, удосконаленню hard skills (тверді, професійні навички) та soft skills (гнучкі, м'які навички) тощо.

Політика розвитку soft skills в учасників освітнього процесу провадиться відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» («Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area»), Постанови Кабмін України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.2019 р. № 800 та нормативно-правових документів закладів вищої освіти, що регулюють освітній процес.

Розгляд питання розвитку soft skills навичок здобувачів під час їх навчання в університеті надзвичайно актуальне, тому що перелік вимог роботодавців (сейкголдерів) до нинішніх випускників досить широкий.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означену проблему в науці різнобічно інтерпретовано відповідно до мети та завдань різних наукових галузей. Так, сутність феномену «soft skills» досліджували О. Делія, Т. Кочубей, С. Наход, Ю. Ткачук, Л. Фамілярська, І. Ясна та ін.; Д. Пачаурі (D. Pachauri), А. Ядав (A. Yadav), П. Снейп (P. Snape) обґрунтували базові елементи soft skills і віднесли до них знання, навички та вміння; А. Мозгова, Г. Мозгова, В. Євтушенко та ін. виділили основні ознаки soft skills; О. Бурдейна, Р. Белзецький, К. Коваль, О. Мельник, О. Косарук та ін. виокремили три основні великі групи «soft skills»; Л. Гребінник, П. Дхармараджан (P. Dharmarajan), І. Зайцева, Г. Корнюш, Р. Пачігалла (R. Pachigalla) та ін. розглядали soft skills за спрямованістю діяльності; О. Кравченко, О. Чухно, Р. Шакір (R. Shakir) та ін. розглянули soft skills навички за характером діяльності; О. Кірдан, Т. Смагіна, О. Шуневич та ін. обґрунтували педагогічні умови формування soft skills навичок в освітньому процесі вищої школи.

Останні десятиліття в науковій літературі помітно зростає кількість досліджень, предметом яких стала підготовка здобувачів до педагогічної діяльності, при цьому основну увагу приділено формуванню загальних і фахових компетентностей, а отже, і «soft skills» навичок. Заслуговують на увагу в

контексті аналізованої проблеми науково-педагогічні дослідження, присвячені підготовці майбутнього педагога до професійної діяльності, І. Мачуліна, Л. Сорокіна, Д. Ковальова (неформальна педагогіка як ресурс формування «м'яких» навичок у здобувачів закладу вищої освіти (далі – ЗВО), Н. Коляда, О. Кравченко (практичний досвід формування «soft skills» в умовах ЗВО), В. Стинська, Л. Прокопів, Л. Серман (особливості формування «softskills» у процесі практики підготовки майбутніх викладачів ЗВО), О. Башкир, О. Каданер (інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців), Н. Каньоса (формування гнучких навичок студентів у ЗВО) та ін.

Зауважимо, що збільшення кількості праць, присвячених дослідженню проблеми формування soft skills навичок у психолого-педагогічній науці, свідчить про пильну увагу вчених до цього питання. Проте, вважаємо за доцільне продовжувати аналогічні дослідження.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в розгляді тренінгових технологій, спрямованих на формування soft skills навичок у майбутніх педагогів та розкриття їхнього змісту в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для успішного працевлаштування, виконання своїх обов'язків у вчителя, викладача вищої школи мають бути сформовані не лише ключові компетентності (громадянська, загальнокультурна, здоров'язберігальна, інформаційна та компетентність цілеспрямованого саморозвитку), а й здатність ефективно діяти відповідно до вимог справи, самостійно розв'язувати задачі та проблеми, оцінювати результати власної діяльності, розуміти та взаємодіяти з учнівською молоддю, брати на себе відповідальність за прийняті рішення професійної діяльності; уміння самостійно визначати переваги та недоліки власної компетентності в професійній галузі, резерви свого подальшого професійного зростання, виявляти ініціативність, сміливість, принциповість у педагогічній діяльності, легко адаптуватися до змін, організувати, мотивувати людей та вести за собою; навички критичного мислення, креативність, інноваційність і самостійність, адаптивність і гнучкість, продуктивність і відповідальність, лідерство, комунікативні навички та співпраця, соціальна та міжкультурна взаємодія.

Отже, сучасна вища школа постає перед необхідністю впроваджувати різноманітні форми й методи роботи, спрямовані на формування «soft skills» навичок у майбутнього педагога, адже робота в системі «людина-людина» орієнтована на інших, а отже, непередбачувана та пов'язана з відсутністю єдиних і жорстких вимог, технологій до процесу професійної діяльності.

Проаналізувавши низку наукових праць вітчизняних науковців (О. Біляковська, О. Бондарчук, О. Демченко, Н. Казьмірчук, І. Стахова та ін.), у яких подано визначення поняття «soft skills» майбутніх педагогів, доходимо висновку, що soft skills навички майбутніх педагогів – це сукупність ключових компетенцій та універсальних здібностей, умінь, навичок, що допомагають здобувачам освіти конструктивно взаємодіяти із зовнішнім середовищем та сприяють підвищенню конкурентоспроможності як під час навчання в закладі вищої освіти, так і під час працевлаштування, а отже, і побудові успішної кар'єри.

Зважаючи на вищесказане, ЗВО повинні підвищувати якісний рівень надання знань, формування умінь і навичок. Вважаємо, що якісному наданню знань, формуванню навичок soft skills сприятиме використання тренінгового навчання, що спрямоване на комунікацію, взаємодію, командоутворення, розвиток лідерських якостей під час лекційних та практичних занять у ЗВО.

Упровадження тренінгового навчання здійснюється через використання в освітньому процесі тренінгових технологій, вправ, ігор, завдань, форм, технік групової взаємодії тощо, що сприяють навчанню через дію, запам'ятовуванню через усвідомлення, рефлексію, формуванню умінь і навичок, самостійному пошуку знань, отриманню власного досвіду, спільній взаємодії учасників освітнього процесу, створюють умови для особистісно-професійного становлення, формування загальних і спеціальних компетентностей здобувачів.

Використання елементів тренінгового навчання в освітньому процесі ЗВО досліджували М. Афанасьєв, О. Бандурка, О. Дубасенюк, Г. Полякова, Н. Романова, В. Тюріна, О. Федоренко та ін. Так, учені Г. Полякова та Н. Романова, розглядаючи тренінгові заняття у вищій школі в контексті компетентнісного підходу, констатували, що це організаційна форма навчання, яка ґрунтується на активних та інтерактивних технологіях, інтенсивних міжособистісних і групових комунікаціях, орієнтована на набуття соціального та професійного досвіду, розвиток професійно значущих та особистісних якостей і здібностей здобувачів, формування загальних (універсальних, ключових) та фахових компетентностей (Афанасьєв, Полякова, & Романова, 2018).

Цікавим для нашого дослідження є досвід формування «м'яких» навичок у здобувачів освіти через застосування тренінгових технологій, представлений науковцями О. Абрамовою, О. Пуляк і А. Терещук, які зазначили, що в процесі застосування тренінгових технологій під час підготовки майбутніх фахівців є величезний потенціал як у процесі активізації пізнавального інтересу здобувачів та покращенні якості сприйняття навчального матеріалу, так і під час формування широкого переліку «м'яких» навичок, що якомога повніше відповідатимуть запитам роботодавців (Абрамова, Пуляк, & Терещук, 2021: 20).

Загальновідомо, що застосування тренінгових технологій в освітньому процесі ЗВО сприяє створенню неформального, невимушеного спілкування відповідно до ситуації, формуванню уміння домовлятися, відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно та ввічливо, підсумовувати результати розмови, готовність взаємодіяти з різними типами людей, налагоджувати емоційний контакт для спільної роботи, дотримуватися культурного етикету, вислуховувати співрозмовника (активне слухання), не перебивати, підтримувати розмову, розвивати власне ораторське мистецтво, дискутувати, бачити єдину мету та знаходити шляхи її досягнення, поєднувати власні амбіції з колективною справою, що відкриває перед здобувачами різні варіанти розвитку й розв'язання завдань із конкретної навчальної дисципліни, має довгострокові результати, бо пов'язане не лише з процесом надання знань із навчальних дисциплін, але й із формуванням практичних навичок у галузі майбутньої професійної діяльності, розвитку професійно значущих якостей та навичок soft skills.

У професійній підготовці для підвищення позитивної навчальної мотивації та формування навичок soft skills у майбутніх викладачів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки ДВНЗ «Донбаський державний

педагогічний університет» використовували елементи тренінгових технологій: різноманітні вправи, ділові та рольові ігри, завдання, техніки групової взаємодії тощо, що дали здобувачам не лише знання з дисципліни (формування hard skills (тверді, професійні навички)), а й сприяли розробленню алгоритму досягнення мети, формуванню уміння формулювати, аргументувати, виражати та відстоювати власну позицію під час прилюдного виступу та генерувати нові ідеї (креативність), працювати в команді, визначати цілі, розподіляти обов'язки та злагоджено працювати на оптимальний результат, застосовувати soft skills навички в практичних ситуаціях.

Так, під час аудиторної роботи щодо формування soft skills навичок використовували:

– Вправу «Розкажи про себе світу» (ОК «Педагогіка вищої школи», тема «Особливості діяльності та педагогічна культура викладача вищої школи»). Мета: навчитися якісно презентувати себе, утримати аудиторію та концентрувати її увагу на тому, що треба донести, формування навичок soft skills (міжособистісна комунікація, мистецтво прилюдних виступів, сторителінг, критичне мислення тощо).

Здобувачам було запропоновано розказати про себе, створюючи образ педагога, на основі отриманих знань і досвіду, використовуючи творчу уяву, мислення, абстракцію. Звертали увагу, що важливо вміти красиво презентувати себе, внутрішнє багатство, налагоджувати персональне спілкування з людьми; розвивати ораторські навички (особливо під час роботи онлайн: Google Meet, Skype, ZOOM), тобто розповідати емоційно, із захопленням, використовуючи різноманітні приклади; продумувати виступ, відфільтрувати зайве.

Для оцінки виступу здобувачам було запропоновано виступити в ролі роботодавця (ректор, завідувач кафедри, директор школи) та вибрати, кого приймуть на роботу (обов'язково обґрунтовуючи власний вибір). Пропонували самостійну роботу: скласти резюме для влаштування на роботу (обов'язково відмітити hard skills (тверді, професійні навички) та soft skills (гнучкі, м'які навички), що сформовані).

– Ділову гру «Хвилина слави» (ОК «Психологія педагогічної діяльності», тема: «Психологія особистості педагога та закономірності педагогічної діяльності»). Мета: формування комунікативних навичок, ораторських здібностей, умотивованості до самовдосконалення, упевненості в собі, здатності до самопрезентації, уміння аналізувати та оцінювати власну діяльність, виявляти свої помилки та вчасно їх виправляти.

Здобувачам було запропоновано уявити, що десь у світі проходить конкурс на найкомпетентнішого викладача (учителя) на планеті, і вони є його учасниками. Кожен магістр мав розповісти, у чому його унікальність як педагога, що він може цікаве запропонувати в педагогічній діяльності.

– Завдання «Мені цікаво» (ОК «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі», тема: «Оптимальність методики і техніки лекції»). Мета: формувати уміння застосовувати набуті знання щодо soft skills під час практичної діяльності, слухати, бачити єдину мету та знаходити шляхи її досягнення, здатність притягувати й утримувати увагу інших, відповідати аргументовано, зрозуміло, вислуховувати та брати до уваги всі думки, висловлювати незвичайні ідеї, генерувати та втілювати їх у життя, відходити від традиційних схем

мислення, знаходити нестандартні розв'язання знайомих ситуацій, долати стереотипи та шаблони, готувати та робити якісні доповіді, упроваджувати творчий підхід до розв'язання проблем.

Здобувачам було запропоновано висловити власний погляд щодо проведення лекції «Я з великим інтересом слухаю ту лекцію, яка...» (важливо висловити свої цікаві ідеї, представити нестандартні форми щодо проведення лекційного заняття).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, наповнення змісту освітніх компонентів елементами тренінгових технологій сприяє мотивації здобувачів на отримання професійних знань, умінь і навичок, формуванню вміння розуміти чужі мотиви та наміри, долати проблеми й кризи та мотивувати учасників освітнього процесу до цього, концентруватися, зберігати працездатність і керувати стресом, висловлювати оцінні судження, долати стереотипи та шаблони, здатності до ефективної міжособистісної комунікації, автономності та відповідальності, формуванню загальних і фахових компетентностей (*hard skills* і *soft skills*), заснованих на груповій взаємодії, актуалізації власного досвіду, самоаналізу та рефлексії.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Абрамова, О. В., Пуляк, О. В., & Терещук, А. І. (2021). Формування м'яких навичок у здобувачів освіти через застосування тренінгових технологій. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. «Серія «Педагогічні науки»*, 18(47). 10–28. URL: <https://cutt.ly/c20Wlulh>

Афанасьєв, М. В., Полякова, Г. А., & Романова, Н. Ф. та ін. (2018). Тренінгове навчання в закладі вищої освіти: навч.-метод. посібник. М. В. Афанасьєва (Ред.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Україна.

REFERENCES

Abramova, O. V., Puliak, O. V., & Tereshchuk, A. I. (2021). Formuvannia miakykh navychok u zdobuvachiv osvity cherez zastosuvannia treninhovykh tekhnolohii [Formation of soft skills among applicants for higher education through the use of training technologies]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity: zb. nauk. prats. «Seriiia «Pedahohichni nauky»*, 18(47), 10–28. URL: <https://cutt.ly/c20Wlulh> [in Ukrainian].

Afanasiev, M. V., Poliakova, H. A., Romanova, N. F. et all. (2018). *Treninhove navchannia v zakladi vyshchoi osvity: navch.-metod. posibnyk [Training learning in the institution of higher education: educational and methodical guide]*. M. V. Afanasieva (Ed.). Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia. Ukraina [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті наголошено, що з-поміж актуальних напрямів розвитку освіти виділено реалізацію принципу «навчання впродовж життя», пошук інноваційних технологій викладання навчальних дисциплін для підвищення рівня якості знань здобувачів, удосконалення *hard skills* (тверді, професійні навички) та *soft skills* (гнучкі, м'які навички) тощо. Зазначено, що *soft skills* навички майбутніх педагогів – це сукупність ключових компетенцій та універсальних здібностей, умінь, навичок, що допомагають здобувачам конструктивно взаємодіяти із зовнішнім середовищем та сприяють підвищенню конкурентоспроможності як

під час навчання у ЗВО, так і під час працевлаштування, а отже, і побудові успішної кар'єри. Звернуто увагу, що якісному наданню знань, формуванню навичок *soft skills* сприятиме використання тренінгового навчання, спрямованого на комунікацію, взаємодію, командоутворення, розвиток лідерських якостей під час лекційних та практичних занять у ЗВО. Констатовано, що впровадження тренінгового навчання здійснюється через використання в освітньому процесі тренінгових технологій, вправ, ігор, завдань, форм, технік групової взаємодії тощо, що сприяють навчанню через дію, запам'ятовуванню через усвідомлення, рефлексію, формуванню умінь і навичок, самостійному пошуку знань, отриманню власного досвіду, спільній взаємодії учасників освітнього процесу, створюють умови для особистісно-професійного становлення, формування загальних і фахових компетентностей здобувачів. Зауважено, що використання елементів тренінгових технологій сприяло не лише засвоєнню знань із дисципліни (формування *hard skills*), а й розробленню алгоритму досягнення мети, формуванню уміння формулювати, аргументувати, виражати та відстоювати власну позицію під час прилюдного виступу та генерувати нові ідеї (креативність), працювати в команді, визначати цілі, розподіляти обов'язки та злагоджено працювати на оптимальний результат, застосовувати *soft skills* навички в практичних ситуаціях.

Ключові слова: *soft skills* навички, майбутні педагоги, тренінгове навчання, тренінгові технології, вправа, гра, завдання.

УДК 378.018.43:004:378.011.3-057.175-047.22

**DEVELOPMENT OF “SOFT SKILLS” OF STUDENT YOUTH
IN THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION UNDER THE
CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING**

**РОЗВИТОК «SOFT SKILLS» СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ЗАКЛАДІ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Наталія Гарань

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Nataliia Haran

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
SHEI «Donbas State Pedagogical
University», Ukraine

Валентина Замороцька

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0009-0007-9224-9143
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Valentyna Zamorotska

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0009-0007-9224-9143
SHEI «Donbas State Pedagogical
University», Ukraine